

УДК: 368.02: 658.14

ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАХУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО, ГОТЕЛЬНОГО І РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Супрун А.А. *, 2013

Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

У статті розкривається зміст фінансової надійності страхових компаній за складовими та вплив на неї страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу. Визначено основні підходи до страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу, основні умови страхування. Представлено перспективи розвитку страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу в контексті як страхової, так і фінансової діяльності страхових компаній.

Ключові слова: страхування, туристичний бізнес, готельний і ресторанный бізнес, страховий портфель, фінансова надійність, страхові виплати, страхові резерви.

Постановка проблеми. Останнім часом на практиці все більшої актуальності набувають процеси, що відбуваються в сфері туристичної діяльності, готельного і ресторанного бізнесу. При належній організації бізнесу жоден з цих напрямків не обходиться без страхування. Перелік ризиків достатньо широкий, а їх оцінка часто потребує комплексного характеру. Аналіз економічної літератури засвідчує, що в Україні відчувається брак належного теоретико-методичного забезпечення страхування ризиків саме в цій сфері. Практично не приділялася увага зв'язку між впровадженням в діяльність страхових компаній цих видів страхування і її фінансовою діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що в цілому страховий ринок України після фінансової кризи 2008-2009 років перебуває в стадії стагнації. При цьому в 2011-2013 роках відбувається поступова якісна зміна пріоритетів в діяльності страхових організацій. Страхування автотранспорту не може бути в подальшому локомотивом розвитку страхового ринку. І зараз актуальною та важливою є тема опанування страховими компаніями нових напрямків і видів страхування, серед яких можна відмітити і страхування туристичного, готельного та ресторанного бізнесу. Освоєння цих видів страхування покращить структуру страхових портфелів компаній, що позитивно позначиться і на фінансовій надійності страховиків.

Питання страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу розглядалися в працях таких вчених як В.Д. Базилевич, О.Д. Вовчак, Т.А. Говорушко, Т.О. Петрішина, С.С. Осадець, В.Й. Плиса.

Питання управління фінансами страховиків і забезпечення фінансової надійності досліджувалося такими вченими як О.О., Гаманкова, А.Л. Баранов, О.В. Мурашко. Спеціальних публікацій щодо впливу впровадження страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу на фінансову надійність страховиків до сьогодні не було.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження специфіки страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу, та визначення причинно-наслідкових зв'язків між впровадженням даних видів страхування та фінансовою надійністю страхових компаній.

Для досягнення мети в статті:

- розкрито зміст, необхідність програм страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу в контексті розбудови в Україні сучасної ринкової інфраструктури;
- визначено основні ризики в страхуванні туристичного, готельного і ресторанного бізнесу та способи страхування з врахуванням вітчизняного і закордонного досвіду;
- представлено поняття “фінансова надійність страховика” за складовими;
- визначено вплив страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу на фінансову надійність страхових компаній.

Виклад основного матеріалу. Попри кризові процеси, що спостерігаються в українській і світовій економіці, є ряд галузей народного господарства, які показують в Україні стабільне зростання. Серед них можна виділити туристичний, готельний і ресторанный бізнес. Так, в 2005 році обсяг послуг наданих в сфері ресторанного і готельного бізнесу України складав 1633,3 млн.

*© Супрун А.А. - к.е.н., доцент, Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет».

грн. В 2010 році цей показник дорівнював вже 4248,3 млн. грн., а в 2012 – 5600,6 млн. грн. [1]. Якщо зважити на те, що не усі дані попадають до офіційної статистики, то обсяги економічної діяльності в сфері туристичного, ресторанного і готельного бізнесу будуть ще більшими. Таким чином, статистичні дані свідчать про перспективність діяльності в даних сферах бізнесу, як безпосередньо для підприємств, що надають такого роду послуги, так і для їх субпідрядників.

На значний потенціал розвитку вказують і загальносвітові тенденції. Незважаючи на глобальну фінансово-економічну кризу, обсяги туристичної діяльності в світі показують зростання в середньому на 10% в рік, що потребує створення відповідної інфраструктури, часткою якої виступає ресторанний і готельний бізнес.

Україна тільки починає відкривати світу свої туристичні можливості, але вже зараз стає зрозумілим, що в наступні роки потік туристів може збільшитися в рази, що потребуватиме модернізації уже діючих і створення нових підприємств в сфері ресторанного і готельного бізнесу. Навіть за сьогоднішньої складної економічної ситуації в економіці спостерігається дефіцит готелів і ресторанів як для внутрішніх потреб, так і для забезпечення потреб зростаючої кількості туристів, що відвідують Україну.

Як будь-яка інша підприємницька діяльність, підприємницька діяльність в сфері туристичного, ресторанного і готельного бізнесу супроводжується значною кількістю ризиків, які є об'єктом комерційного страхування. При цьому усю сукупність ризиків підприємств туристичного, ресторанного і готельного бізнесу можна розділити на загальні і специфічні.

До найбільш загальних можна віднести вогневі ризики, які в міжнародній класифікації мають назву «FLEXA». Це ризики знищення або пошкодження майна внаслідок пожежі, удару блискавки, вибуху газу, падіння літальних апаратів, їх частин або частин їх вантажу [2]. Страхування «FLEXA» є актуальним для усіх зазначених підприємств. Градація тарифів за даним страховим покриттям є достатньо широкою, хоча загальний їх розмір є невисоким (від 0,2% до 1%).

Сучасні підприємства ресторанного і готельного бізнесу є достатньо складними технологічними системами. Тому певною мірою можна уніфікувати ряд ризиків, які в міжнародній системі стандартів страхування належать до технічних (табл. 1).

Таблиця 1

Склад і зміст технічних ризиків в сфері ресторанного і готельного бізнесу

Назва виду страхування	Міжнародне позначення	Сфера ресторанного і готельного бізнесу
Будівельно-монтажне страхування (страхування будівельного підприємця від усіх ризиків)	CAR	Страхування усіх ризиків при будівництві об'єктів нерухомості, яка використовується підприємствами ресторанного і готельного бізнесу
Страхування усіх монтажних ризиків	EAR	Страхування об'єктів спеціального обладнання в процесі їх монтажу
Страхування машин	M	Страхування технологічного обладнання ресторанів і готелів в процесі їх постійної експлуатації
Страхування електронних пристроїв	EE	Страхування електронної техніки, автоматизованих систем, засобів зв'язку
Страхування запасів на випадок порчі	DOS	Страхування продуктів харчування на випадок порчі
Страхування інженерних споруд	CECR	Страхування систем енергопостачання, водопостачання і водовідведення
Страхування на випадок втрати прибутку в результаті поламки машинного обладнання	MLOP	Страхування на випадок перерв в енергопостачанні, виходу із ладу кухонних агрегатів та іншого технологічного обладнання, вихід із ладу систем водопостачання і водовідведення

Специфіка страхування технічних ризиків сприяла їх виведенню в окрему групу, хоча за своїм змістом вони належать до страхування підприємницьких ризиків. Страхування технічних ризиків є достатньо стандартизованим видом страхування, має чіткі міжнародні позначення. Саме стандартизація робить ці напрямки страхування, як і страхування «FLEXA», найбільш придатними для застосування страхування об'єктів готельного і ресторанного бізнесу в тих підприємствах, які

мають іноземні інвестиції, або належать до відомих в світі мережених структур. Так, загальноприйнятою нормою є те, що надання франшизи обов'язково супроводжується страхуванням. Стандартизація стосується в першу чергу страхового покриття, яке надається за тим чи іншим видом страхування технічних ризиків. Відмінність полягає у визначенні страхових тарифів, які дуже диференційовані в залежності від об'єкту страхування та оціненого ризику.

На тому чи іншому етапі діяльності підприємства застосовуються різні види страхового покриття. В останні роки вітчизняні компанії також почали пропонувати різні види страхування технічних ризиків. При цьому застосовуються вказані міжнародні позначення і стандартизоване страхове покриття. Обсяг відповідальності страховика за основним видом страхування технічних ризиків представлений в таблиці 2.

Таблиця 2

Обсяг відповідальності страховика за основними видами страхування технічних ризиків

Основні ризики	Матеріальний збиток				Наступні збитки	
	CAR	EAR	M	EE	DOS	MLOP
Пожежа, удар блискавки, хімічний вибух	X	X	0	X	0	0
Фізичний вибух	X	X	X	X	X	X
Коротке замикання	X	X	X	X	X	X
Землетрус, затоплення, паводок	X	X	0	X	0	0
Буря, мороз	X	X	X	X	X	X
Кража	X	X	0	X	0	0
Навмисні дії	X	X	X	X	X	X
Халатність, помилки персоналу, недостатній досвід роботи	X	X	X	X		X
Матеріали з дефектами	0	0	X	X	X	X
Помилки в конструкції	0	0	X	X	X	X
Випробування	0	X	0	0	0	0
Збитки, нанесені майну	X	X	0	0	0	0
Відповідальність перед третіми особами	X	X		0	0	0

Існує ряд ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємств туристичного, ресторанного і готельного бізнесу, які підприємства пропонують покривати страховикам за окрему винагороду. Найбільш поширеним серед них є ризик цивільної відповідальності підприємства перед споживачами послуг.

Проведений автором аналіз діяльності найбільш відомих страховиків України показав, що переважна їх більшість не мають спеціалізованих програм в страхуванні ресторанного і готельного бізнесу, а в страхуванні туристів спостерігається такий високий рівень варіативності страхового покриття і вартості страхування, який граничить з хаосом. Це можна пояснити кількома факторами, а саме:

- до сьогодні більшість великих страховиків концентрували увагу на автострахуванні та корпоративному медичному страхуванні, як сегментах найбільш масових, і таких, що добре піддаються андеррайтингу;
- нерозвинута інфраструктура ресторанного і готельного господарства в Україні заважала страховикам розглядати ці об'єкти як перспективні для надання страхових послуг;
- великий обсяг туристичної діяльності формується за старими, напівлегальними схемами, тому страховики приділяли увагу здебільшого тим напрямкам, де страхування туристів є обов'язковим.

Але зараз ситуація змінюється. Зменшення обсягів автострахування, медичного страхування, що відбуваються внаслідок кризових процесів, зростання конкуренції в цих сегментах об'єктивно потребують пошуків альтернатив. Ряд компаній серед таких альтернатив бачать добровільне страхування туристичної діяльності, страхування підприємств готельного і ресторанного бізнесу, поєднання усіх трьох напрямків в комплексних програмах. Розглянемо деякі з них (таблиця 3).

Окремим додатком до полісу страхування підприємств і готельного і ресторанного бізнесу виступають різноманітні види цивільної відповідальності (цивільна відповідальність перед третіми особами; цивільна відповідальність орендарів готельного комплексу; цивільна відповідальність рестораторів за якість страв) [3].

Таблиця 3

**Комплексні програми страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу
ПрАТ СК «ІНГО Україна»**

Готельний бізнес	Туристичні компанії і туроператори	Ресторанний бізнес
Страхування майна. Страхування готельного бізнесу. Страхування транспортних засобів (КАСКО). Страхування електронного обладнання. Страхування збитків від перерви в комерційній діяльності. Добровільне медичне страхування персоналу підприємств і організацій. Страхування професійної відповідальності власника готельного бізнесу перед персоналом, робітниками, службовцями.	Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів при виїзді за кордон («Зелена карта»). Страхування відповідальності перед третіми особами у випадку хвороби чи нещасного випадку. Страхування від нещасних випадків під час виїзду за кордон. Страхування фінансових ризиків при неможливості здійснити поїзду. Страхування багажу.	Страхування майна. Страхування товарних запасів. Страхування електронного обладнання. Страхування збитків від перерви в комерційній діяльності. Добровільне медичне страхування персоналу підприємств і організацій. Страхування контейнерів.

Відома страхова компанія з німецькими інвестиціями «Allianz Україна» концентрує увагу на страхуванні відповідальності власників ресторанів, готелів. «Allianz Україна» надає компенсацію шкоди, завданої життю, здоров'ю або майну:

- відвідувачів закладу/гостей готелю – через незадовільну якість послуг, страв та напоїв (наприклад, отруєння, опік, потрапляння сторонніх предметів у їжу), необережні дії персоналу (пролиття червоного вина на одяг клієнта) та інші фактори (наприклад, у разі травми через падіння на слизькій підлозі тощо);

- власників орендованого приміщення та сусідніх приміщень через пожежу, затоплення тощо;

- інших третіх осіб – наприклад, у разі падіння вивісок, рекламних плакатів, інших елементів екстер'єру та інтер'єру закладу тощо [4].

Достатньо широке страхове покриття в даній сфері пропонує Страхове товариство «Авеста Страхування». До об'єктів, що підлягають страхуванню за спеціалізованою програмою, входить:

- майно підприємства (будинки, споруди, внутрішнє оздоблення будівель та приміщень, в тому числі індивідуальні авторські проекти, оформлення ресторанів, кафе і піцерій, технологічне, торгове та інше обладнання, устаткування автоматичної групи вхідних дверей, ліфти, інше обладнання основного і VIP залів, включаючи барні стійки, електронне обладнання, меблі, інструмент, інвентар, в тому числі столові прилади, посуд тощо, готівка, що знаходиться на зберіганні у сейфі, спеціальних сховищах, броньованих приміщеннях, а також у касових апаратах, товарний запас алкогольної та тютюнової продукції, продуктів харчування, напівфабрикатів, збитки підприємства, пов'язані з необхідністю розчищення території після страхового випадку, вивезення сміття, зламу будівель, утилізацією майна);

- страхування збитків від перерви у діяльності підприємства (компенсація непрямих збитків, які підприємство терпить у результаті настання страхової події у відношенні застрахованого майна);

- страхування відповідальності (всі витрати, пов'язані з відповідальністю підприємства перед третіми особами, включаючи відвідувачів);

- страхування готельних комплексів (усі наведені вище опції в одному договорі зі знижкою у страховому тарифі) [5].

Страхова компанія «ЮНИТИ» пропонує страхування відповідальності власника готельно-туристичного комплексу, в якому також поєднуються напрями майнового страхування, страхування відповідальності та додаткові програми щодо туристів, які перебувають на відпочинку [6].

Проведене дослідження діяльності страхових компаній в даному сегменті ринку дозволило сформулювати наступні висновки:

- кількість страховиків, які намагаються розвивати цей напрям страхування, є достатньо обмеженою, що надає їм суттєві конкурентні переваги;

- відсутні єдині підходи до уніфікації страхових послуг в даній сфері.

Щодо останнього, то, на наш погляд, можна стандартизувати діяльність в напрямку за формулою:

«FLEXA» + Страхування технічних ризиків + Специфічні ризики підприємства (включаючи відповідальність перед клієнтами).

Інший підхід передбачає створення спеціалізованих програм для туристичного, готельного і ресторанного бізнесу. Наприклад, в світовій практиці існує спеціалізований страховий продукт, побудований на комплексних засадах для підприємств готельного бізнесу - Hotels Comprehensive Insurance Policy (комплексне страхування готелю).

Для страхових компаній впровадження в свою діяльність послуг зі страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу забезпечить, з одного боку, приріст надходження страхових премій, а, з іншого боку, - сприятиме підвищенню рівня фінансової надійності. Розглянемо останнє твердження більш детально.

Фінансовою стійкістю (надійністю) страховика є його спроможність виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування і перестраховання у випадку впливу несприятливих чинників.

Перелік факторів, що забезпечують фінансову стійкість (надійність) страховика, при цьому є наступним (таблиця 4).

Таблиця 4

Фактори, що забезпечують фінансову стійкість (надійність) страхової компанії*

Фактор	Характеристика
Розмір власних коштів	В Україні, згідно з обліковими стандартами, до розміру власних коштів страховика належать статутний капітал, інший додатковий капітал; додатково вкладений капітал, резервний капітал, гарантійний капітал. При цьому нормативи встановлюються до величини лише статутного капіталу (1 млн. євро для ризикових компаній та 10 млн. євро до компаній зі страхування життя)
Збалансований страховий портфель	Збалансований страховий портфель досягається поєднанням в ньому більш безпечних і небезпечних видів страхування, які характеризуються частотою настання подій і величиною збитку. Більш небезпечні ризики генерують великі, потенційно можливі збитки, але і приносять більші за обсягами премії.
Правильно розраховані тарифні ставки	Тарифна ставка є ціною за страхову послугу. В цьому випадку враховується реальна ціна ризику, забезпечується однорідність та стабільність страхових операцій. Таким чином, при обрахуванні тарифної ставки необхідно брати до уваги: - сформований страховий портфель; - статистичну інформацію про настання страхових випадків у минулих періодах; - динамічні зміни означених вище показників.
Достатність страхових резервів	Розмір страхових резервів повинен бути адекватним узятим страховим зобов'язанням. Премії, що акумульовані у страхові резерви, певний час знаходяться у страховика і можуть бути інвестовані з метою одержання додаткового доходу.
Розміщення страхових резервів	Розміщення страхових резервів в різних активах забезпечує інвестиційну діяльність страховика. Інвестиції повинні бути ліквідні і прибуткові. В окремих періодах за рахунок інвестиційної діяльності можуть покриватися збитки страховика за основною діяльністю. В практиці українського страхування цей елемент фінансової стійкості викликає найбільші проблеми, оскільки фінансові ринки в Україні поки що розвинуті недостатньо, що викликає проблеми з пошуком ліквідних і прибуткових фінансових інструментів для забезпечення розміщення страхових резервів.
Перестраховання	Перестраховання є дуже важливим елементом забезпечення фінансової стійкості страховика. Необхідність перестраховання може бути викликана незбалансованістю страхового портфелю, коливанням результатів діяльності страховика. Без використання такого інструменту як перестраховання фінансова надійність страхової компанії не може вважатися нормальною. Нормальним вважається такий стан, коли в перестраховання компанією надається від 5 до 50% усіх ризиків.

* Джерело [7].

У контексті нашого дослідження нас цікавить страховий портфель. Під страховим портфелем розуміють фактичну кількість застрахованих осіб та об'єктів або сукупність договорів страхування на певній території, на підприємстві, в організації [8].

Збалансований страховий портфель досягається поєднанням в ньому більш безпечних і небезпечних видів страхування, які характеризуються частотою настання подій і величиною збитку. Більш небезпечні ризики генерують великі, потенційно можливі збитки, але і приносять більші за обсягами премії. З одного боку, страховий портфель балансується за видами страхування, а, з іншого, - за співвідношенням в ньому договорів, укладених з фізичними і юридичними особами.

Управління страховим портфелем лежить на перетині двох вагомих складових загального управління страховою компанією: до сфери фінансового управління страхової компанії, і до сфери управління маркетингом. Саме ця належність робить достатньо складним процес управління страховим портфелем і прийняття рішень в даному процесі.

Як система економічного управління страховий портфель представляє собою ряд рішень щодо розвитку тих чи інших видів страхування в компанії. При цьому, як і в теорії портфельного інвестування, застосовується підхід до оптимального поєднання ризику і доходності [7].

В найбільш загальному вигляді стійкість страхових операцій за кожним окремим видом страхування, що входять до страхового портфелю, вимірюється коефіцієнтом Коньшина (1) [9].

$$K = \sqrt{\frac{1-r}{n * r}} \quad (1)$$

де n – кількість договорів в портфелі страхової компанії;
 r – середня тарифна ставка за даним видом страхування.

Даний коефіцієнт показує, що збільшення кількості договорів укладених за певним видом страхування зменшує ризики втрати фінансової надійності страховика. Через це договори укладені з юридичними особами генерують ризики з великими страховими сумами, і вони повинні балансуватися договорами укладеними з фізичними особами. У зв'язку з цим компаніям, які входять в даний сегмент ринку, варто формувати стратегію продаж в комплексному обслуговуванні туристів і підприємств готельного і ресторанного бізнесу. Страхування туристів є масовим видом страхування з невеликими страховими сумами і стандартними умовами страхування. Страхувальниками виступають або власне туристи, або туристичні агенції (при страхуванні туристів в групах). Збитковість даного виду страхування є нижче за середню, а імовірність виникнення великих виплат є низькою. Страхування підприємств готельного і ресторанного бізнесу можна віднести до специфічних видів страхування. Частка страхового покриття, безумовно, може бути стандартизована, але частка специфічних опцій в страховому тарифі завжди буде значною. Велика імовірність кумуляції збитків (наприклад, у випадку великої пожежі в готелі, коли можуть бути людські жертви, знищується майно підприємства і клієнтів), що робить потенційно можливими великі збитки і відповідно потребує високого рівня перестраховання. Таким чином, поєднання в комплексі страхування туристів і страхування підприємств готельного і ресторанного бізнесу забезпечує сприятливе розсіювання ризиків в страховому портфелі.

За проведеним дослідженням можна зробити висновки:

- страховий ринок, хоча і розвивається на сучасному етапі достатньо повільно, але і в кризовому періоді показує зростання (на відміну від багатьох галузей народного господарства);
- в 2013 році намітилася тенденція переформатування страхового ринку, коли традиційне автострахування і медичне страхування перестають бути локомотивами розвитку ринку;
- туристична, ресторанна і готельна галузі також мають тенденцію до зростання навіть під час кризових процесів в економіці, що пов'язане зі світовою тенденцією збільшення туристичних потоків;
- зважаючи на перспективи зростання туристичної, ресторанної і готельної галузей, можна очікувати зростання інвестицій в них, що збільшує і кількість потенційних об'єктів для страхування;
- вкладення коштів страховиками однозначно викликає краще балансування їх страхових портфелів, що забезпечить підвищення фінансової надійності;

- найбільший рівень стійкості страхових операцій забезпечить надання комплексних страхових послуг в сфері страхування туристів і діяльності підприємств ресторанного і готельного бізнесу.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Супрун А.А., Зайченко Т.О. Страхові послуги: Навч. посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009. – 248 с.
3. Сайт СК «ІНГО Україна». – Режим доступу: <http://ingo.ua>
4. Сайт СК «Allianz Україна». – Режим доступу: <http://www.allianz.ua>
5. Сайт СТ «Авеста Страхування». – Режим доступу: <http://avesta-ic.com.ua>
6. Сайт СК «ЮНІТІ». – Режим доступу: <http://unity-ic.com.ua>
7. Супрун А.А., Супрун Н.В. Страховий менеджмент: Навч. посібник. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 301 с.
8. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 4-те вид., випр. та доп. – К.: Т-во «Знання», КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. - 566 с.
9. Основы страховой деятельности: Учебник / Отв. ред. проф. Т.А. Федорова. – М.: Издательство БЕК, 1999. - 776 с.